

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
สารบัญภาคผนวก	ฒ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 ประเด็นปัญหา	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	3
บทที่ 2 เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	5
2.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินแบบวนเกษตร	7
2.3 องค์ประกอบ นิเวศวิทยา และลักษณะโครงสร้างของระบบวนเกษตร	9
2.4 รูปแบบของการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตร	11
2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตร	13
2.6 การใช้ประโยชน์ที่ดินรูปแบบวนเกษตรในประเทศไทย	16
2.7 การใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มไทลื้อในลุ่มน้ำแม่สาบ	17
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	19
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	19

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	19
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	20
3.4 ระยะเวลาในการศึกษา	26
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	27
บทที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา	34
4.1 ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอสะเมิง	34
4.2 ข้อมูลพื้นฐานของบ้านแม่สาบ	36
บทที่ 5 ผลการศึกษา	55
5.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	55
5.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินแบบวนเกษตร	64
5.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของชุมชน	94
5.4 การศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน	101
บทที่ 6 สรุปและวิจารณ์ผล	106
6.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน	106
6.2 องค์ประกอบ นิเวศวิทยา และลักษณะโครงสร้างของระบบวนเกษตร	109
6.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของชุมชน	111
6.4 การศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้โดยชุมชน	113
เอกสารอ้างอิง	115
ภาคผนวก	119
ประวัติผู้เขียน	196

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 ชนิดของระบบวนเกษตรและจำนวนครัวเรือนที่สู่มเก็บตัวอย่างของบ้านแม่สาบ	22
2 เกณฑ์ในการกำหนดระดับการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	28
3 เกณฑ์ในการกำหนดระดับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของบ้านแม่สาบ	32
4 จำนวนประชากรของอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	35
5 ปฏิทินวัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของชาวไทลื้อบ้านแม่สาบ	48
6 พื้นที่รับน้ำจากฝายต่างๆ ในหมู่บ้านแม่สาบ	54
7 พื้นที่การเกษตรของบ้านแม่สาบ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	56
8 ปฏิทินการใช้ประโยชน์ที่นาและชนิดพืชที่ปลูกในบ้านแม่สาบ	57
9 พิธีกรรมลูกจี่ที่เจ้าหน้าที่จากภาครัฐและตัวแทนจากภาคเอกชนนำมาส่งเสริมให้ชาวบ้านแม่สาบปลูก	59
10 พื้นที่ทุ่งนาและเกษตรกรที่อาศัยน้ำจากฝายต่างๆ ของบ้านแม่สาบ	63
11 ชนิดพันธุ์ไม้ที่สำรวจพบในระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	68
12 ลักษณะทางนิเวศวิทยาเชิงปริมาณของไม้ยืนต้นในระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	76
13 การเปรียบเทียบลักษณะทางนิเวศวิทยาเชิงปริมาณของระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	81
14 จำนวนและสัดส่วนของพื้นที่วนเกษตรที่อาศัยน้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ ของบ้านแม่สาบ	96
15 จำนวนและสัดส่วนของขนาดพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	97
16 จำนวนและสัดส่วนของแรงงานในครัวเรือนในการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	99
17 ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	100

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
18	ความสัมพันธ์ของการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของบ้านแม่สาบ	103

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า
1	36
2	38
3	40
4	44
5	50
6	52
7	54
8	57
9	65
10	67
11	72
12	73
13	75
14	78
15	80
16	82
17	82
18	83

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
19 ระบบวนเกษตรแบบสวนไม้ยืนต้นหลายชั้นของบ้านแม่สาบ	84
20 ลักษณะ โครงสร้างทางแนวดิ่งของสังคมพืชในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมเลี้ยงสัตว์ของบ้านแม่สาบ	85
21 ลักษณะ โครงสร้างทางแนวราบของสังคมพืชในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมเลี้ยงสัตว์ของบ้านแม่สาบ	85
22 ลักษณะการจัดเรียงของต้นไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมเลี้ยงสัตว์ของ บ้านแม่สาบ	86
23 ระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมเลี้ยงสัตว์ของบ้านแม่สาบ	87
24 ลักษณะ โครงสร้างทางแนวดิ่งของสังคมพืชในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมเลี้ยงผึ้งของบ้านแม่สาบ	88
25 ลักษณะ โครงสร้างทางแนวราบของสังคมพืชในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมเลี้ยงผึ้งของบ้านแม่สาบ	88
26 ลักษณะการจัดเรียงของต้นไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมเลี้ยงผึ้งของบ้านแม่สาบ	89
27 ระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมเลี้ยงผึ้งของบ้านแม่สาบ	90
28 ลักษณะ โครงสร้างทางแนวดิ่งของสังคมพืชในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน ของบ้านแม่สาบ	91
29 ลักษณะ โครงสร้างทางแนวราบของสังคมพืชในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน ของบ้านแม่สาบ	91
30 ลักษณะการจัดเรียงของต้นไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านของบ้านแม่สาบ	92
31 ระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านของบ้านแม่สาบ	93
32 สัดส่วนของพื้นที่วนเกษตรที่อาศัยน้ำจากแหล่งน้ำต่างๆ ของบ้านแม่สาบ	94

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
33 สัดส่วนของขนาดพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	95
34 สัดส่วนของแรงงานในครัวเรือนในการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	97
35 ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	98
36 การใช้ประโยชน์จากของป่าบ้านแม่สาบ	101
37 สัดส่วนของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าของบ้านแม่สาบ	103
38 สัดส่วนของเหตุผลที่ชาวบ้านปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์จากป่าของบ้านแม่สาบ	103

สารบัญตารางภาคผนวก

ตารางภาคผนวก	หน้า
1ก ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	120
2ก ค่าดัชนีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	123
3ก จำนวนต้นแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตร ของบ้านแม่สาบ	126
4ก ดัชนีวัดสภาพความอุดมสมบูรณ์ของระบบวนเกษตรแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวง ของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	131
5ก ลักษณะทางนิเวศวิทยาเชิงปริมาณของไม้ยืนต้นในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน ของบ้านแม่สาบ	136
6ก ค่าดัชนีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านของ บ้านแม่สาบ	138
7ก จำนวนต้นแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบ สวนข้างบ้านของบ้านแม่สาบ	141
8ก ดัชนีวัดสภาพความอุดมสมบูรณ์ของระบบวนเกษตรแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวง ของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านของบ้านแม่สาบ	145
9ก ลักษณะทางนิเวศวิทยาเชิงปริมาณของไม้ยืนต้นในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมเฉลี่ยสัตว์ของบ้านแม่สาบ	149
10ก ค่าดัชนีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมเฉลี่ยสัตว์ของบ้านแม่สาบ	152
11ก ต้นแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวน ข้างบ้านรวมเฉลี่ยสัตว์ของบ้านแม่สาบ	155

สารบัญตารางภาคผนวก (ต่อ)

ตารางภาคผนวก	หน้า
12ก ดัชนีวัดสภาพความอุดมสมบูรณ์ของระบบวนเกษตรแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมถึงสัตว์ของบ้านแม่สาบ	159
13ก ลักษณะทางนิเวศวิทยาเชิงปริมาณของไม้ยืนต้นในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมถึงฝิ่งของบ้านแม่สาบ	163
14ก ค่าดัชนีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้าน รวมถึงฝิ่งของบ้านแม่สาบ	164
15ก ต้นแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมถึงฝิ่งของบ้านแม่สาบ	165
16ก ดัชนีวัดสภาพความอุดมสมบูรณ์ของระบบวนเกษตรแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมถึงฝิ่งของบ้านแม่สาบ	167
17ก ลักษณะทางนิเวศวิทยาเชิงปริมาณของไม้ยืนต้นในระบบวนเกษตรแบบสวน ไม้ยืนต้นหลายชั้นของบ้านแม่สาบ	169
18ก ค่าดัชนีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวน ไม้ยืนต้นหลายชั้นของบ้านแม่สาบ	171
19ก ต้นแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวน ไม้ยืนต้นหลายชั้นของบ้านแม่สาบ	173
20ก ดัชนีวัดสภาพความอุดมสมบูรณ์ของระบบวนเกษตรแยกตามชั้นขนาดเส้นรอบวงของชนิดพันธุ์ไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวน ไม้ยืนต้นหลายชั้นของบ้านแม่สาบ	176
21ก แผนผังลักษณะการจัดเรียงต้นไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวน ไม้ยืนต้นหลายชั้นของบ้านแม่สาบ	179
22ก แผนผังลักษณะการจัดเรียงต้นไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมถึงฝิ่งของบ้านแม่สาบ	180
23ก แผนผังลักษณะการจัดเรียงต้นไม้ในระบบวนเกษตรแบบสวนข้างบ้านรวมถึงสัตว์ของบ้านแม่สาบ	183

สารบัญตารางภาคผนวก (ต่อ)

ตารางภาคผนวก	หน้า
24ก ข้อมูลเชิงนิเวศวิทยาของไม้หนุ่มและไม้พุ่มที่สำรวจพบในระบบวนเกษตร ของบ้านแม่สาบ	185
25ก ข้อมูลเชิงนิเวศวิทยาของกล้าไม้และพืชพื้นล่างที่สำรวจพบในระบบวนเกษตร ของบ้านแม่สาบ	187
26ก ข้อมูลเชิงนิเวศวิทยาของไม้ยืนต้นประเภทไม้ไผ่ และปาล์มจากการสำรวจ ในระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	188
27ก ข้อมูลเชิงนิเวศวิทยาของพืชสมุนไพรที่สำรวจพบในระบบวนเกษตรของบ้านแม่สาบ	189
28ก ข้อมูลเชิงนิเวศวิทยาของไม้เถา ไม้ผลล้มลุก และพืชผักที่สำรวจพบในระบบวนเกษตร ของบ้านแม่สาบ	191
29ก ข้อมูลเชิงนิเวศวิทยาของไม้ดอกไม้ประดับที่สำรวจพบในระบบวนเกษตร ของบ้านแม่สาบ	192
30ก ชนิดและปริมาณการเก็บหาของป่าและการใช้ประโยชน์จากของป่าของบ้านแม่สาบ	194
31ก ฤดูกาลและช่วงเวลาการใช้ประโยชน์จากพืชอาหารของบ้านแม่สาบ	195
32ก ฤดูกาลและช่วงเวลาการใช้ประโยชน์จากเห็ดของบ้านแม่สาบ	196
33ก ฤดูกาลและช่วงเวลาการใช้ประโยชน์จากพืชแมลงอุตสาหกรรมและแมลงกินได้ของ บ้านแม่สาบ	196